

PRAGMATICS OF DISCURSIVE POLITENESS**Daniela Gîfu, Scientific Researcher III, PhD, "Al. Ioan Cuza University" of Iași**

Abstract. The paper proposes an approach for recognition of discursive politeness in the public space, especially in crisis communication. The study will focus on the establishment of pragmatic markers (forms of politeness) and how they reflect the types of communicative change. The purpose of this paper is to create a corpus for the Romanian language, consisting of texts signed by public actors (journalists, political actors, and stars) that was annotated on the level of verbal phrase. It is known the fact that the public discourse is the result of a pragmatic-rhetorical strategy, some constructions revealing an important dosage of positive and negative politeness. The discursive politeness - a stylistic modality so often invoked by politicians and journalists as well - facilitates the reception, emphasizing both the speaker's oratorical skills and the visible changes in receptor's behavior. The research aims is intended to implement a tool for automatic recognition and detection of the discursive politeness in public speech, which - in fact - reveal aspects of pragmaticalization (pragmatic markers). The method intends to help direct beneficiaries (politicians, journalists, electoral staff, etc.), and, also, specialists in the field of natural language processing, linguistics, psychology, etc.

Keywords: discursive politeness, categorization, verbal phrase, corpus, pragmatic markers.

1. Introducere

Deși recentă ca direcție de cercetare în pragmalingvistică, conștientizarea importanței politetii, "una dintre constrângerile interacțiunii umane" (Hill et al., 1986: 349) devine o problemă din ce în ce mai importantă pe scena publică, cu atât mai mult în situațiile de criză de comunicare. Că vorbim de o criză politică sau de o criză afectivă, soluționarea se articulează în jurul formulelor de adresare. În fapt, vorbim de pragmatica politetii, care joacă un rol foarte important în societate, indiferent de epoci și culturi, "permițând concilierea intereselor în general divergente ale lui Ego și Alter și menținând o stare de echilibru relativ și totdeauna precar între protecția de sine și menajarea celuilalt" (Kerbrat-Orecchio in Charaudeau și Maingueneau, 2002: 443).

Premisa prezentului studiu este aceea că dobândirea credibilității impune un continuu proces de revizuire subsumat politetii discursive.

În ultimii ani, un accent important se pune pe coabitarea dintre umaniști și informaticieni, limba română fiind relativ liberă în ordonarea cuvintelor, și, prin urmare, complexă și anevoioasă în vederea analizei sintactice. În acest sens, o etapă fundamentală în vederea implementării unui instrument de recunoaștere automată a politetii discursive va consta în parsarea sintactică cu structuri de dependență a corpusului existent (Colhon și Simionescu, 2012).

Lucrarea conține o analiză a mărcilor verbale ale politetii - procedeu prezent în oralitatea actorilor politici, mai ales în context (pre)electoral - regăsite în discursurile lui Crin Antonescu și Victor Ponta, aspiranți ai fotoliului prezidențial, în oglindire cu cele ale lui Traian Băsescu, președintele în funcție, care evidențiază competența comunicativă a acestora, implicarea afectivă, dar mai ales rolul argumentativ.

Lucrarea este structurată în cinci capitole. După o scurtă introducere cu privire la tema propusă, în capitolul doi sunt evidențiate principalele lucrări cu referire la acest concept, urmat de capitolul trei care va delimita rolul politetii discursive pe scena politică, evidențiind

totodată și cele două componente ale acesteia (pozitivă și negativă). Capitolul patru propune o metodologie de lucru în care vor fi evidențiate concret mărcile verbale de politețe, pentru fiecare actor politic în parte dar și în comparație prezidențial vs. președinte, urmate de concluzii și direcții viitoare de cercetare în capitolul cinci.

2. Preocupări anterioare

Fenomenul politeții a trezit interesul multor cercetători, demonstrând popularitatea de care se bucură în domeniul academic dintre cele mai diverse: pragmatica, sociolingvistica, analiza discursului, comunicare, psihologie etc. (Grundy, 2000; Watts, 2003; Locher, 2004; Spencer-Oatey, 2002; Bargiela-Chiappini, 2009; Vlăduțescu, 2013). De la tratatele care ne învață arta de a trăi, la scrierile de sociologie, până în anii '70-'80 ai secolului trecut, când "mărcile ei lingvistice, expresia ei verbală începe să se constituie ca obiect epistemic, obiect de explorare pentru lingviști, în raport direct cu interesul acestora față de interacțiunea socială și ipostazele ei în schimbul interpersonal, conversația bucurându-se de o atenție specială la mai toți cercetătorii" (Carpov, în Convorbiri literare, 2007: 17). Remarcabile rămân lucrările autorilor: Brown și Levinson 1978, 1987; Lakoff, 1972; Leech, 1983; Goffman, 1967; Grice, 1975; Fraser, 1975.

Ne oprim la relația dintre politețe și ideologie, axată pe tema mărcilor verbale ale politeții, abordată în lucrările volumului colocviului din noiembrie 1998, în Belgia, la Louvain-la-Neuve (Wauthion și Simon, 2000). Conceptul de politețe este utilizat ca strategie universală în interacțiunile sociale (Brown și Levinson, 1978) de dezamorsare a pericolului și minimalizare a antagonismului (Kasper, 1990: 194) și dezvoltat ulterior și în spațiul francez (Kerbrat-Orecchioni, 1992). Ideologia politeții ține seama de intenție și de bunul simț, de factorul individual și de cel social implicate în procesul comunicațional.

Politețea este considerată un „fenomen periferic” în legătură cu caracteristicile afective și sociale, ceea ce nu contribuie la eficacitatea maximală a schimbului de informație din modelul conversațional (Grice, 1975), ci doar la gestionarea relației dintre participanții la procesul de comunicare.

Desigur, există și alte opinii privind politețea în comunicare. Pentru Michel Wauthion politețea înseamnă știință, capacitatea locutorului de a doza sensurile implicite, apropiindu-se mai mult de funcționalitatea exemplară a relației dintre interlocutori, regăsită la Kerbrat-Orecchioni.

Retorica îmbină aceste teorii, întrucât "o știință globală a limbajului este, prin tradiție, legată nu doar de factorul contextual (*actio*), ci și de dimensiunile relaționale și sociale (prin *inventio* și mai ales prin *dispositio*)". Mai mult, semnatarii regăsiți în volumul amintit, vor să arate că retorica nu poate fi restrânsă la *elocutio*. Aici intervine rolul principiilor pragmatice, care "fundamentează cele mai diverse tipuri de activități care presupun colaborarea între indivizi, inclusiv comunicarea prin limbaj" (Ionescu-Ruxăndoiu, 2003: 43): *principiul cooperării*, cu cele patru maxime formulate de Grice (*Logic and Conversation*, 1975): *a cantității*, *a calității*, *a relevanței* și *a manierei*, care este însăși condiția de existență a comunicării; *principiul politeții* dezvoltat de Lakoff (Lakoff, 1977), Leech (Leech, 1983) și apoi de Brown și Levinson (Brown & Levinson, 1978, 1987), pentru a asigura «ancorarea» discursului în dimensiunea socială, în sfârșit, a treia componentă, *principiul stilistic*, prezent pentru a favoriza manifestarea neîngrădită a enunțării.

3. Rolul politeteii discursive

Kerbrat-Orecchioni (Kerbrat-Orecchioni în Lexis E-Journal in English Lexicology, 2010: 58), precizează că politetea este “o mașinărie care menține sau reface echilibrul ritual dintre interactanți, și, corelativ, produce satisfacția reciprocă”. Pentru a întări aserțiunea, autoarea trimite la ceea ce ea numește «frumoasa definiție dată de La Bruyère»: „După părerea mea, simțul politeteii constă într-o anumită preocupare de a face ca, prin felul în care vorbim și în care ne purtăm, ceilalți să fie multumiți de noi și de ei înșiși”, formulă foarte apropiată, chiar și în literă, de principiul lui Goffman, „cruțați-vă unii pe alții”. Cu alte cuvinte, autoarea subliniază reciprocitatea indispensabilă a respectului în cadrul interacțiunii sociale. Wauthion însuși definește politetea lingvistică drept un „ansamblu de mijloace prin care limbajul asigură, în numele bunului simț, funcționarea comunicării interpersonale”. Pentru orice act, verbal sau de altă natură, de politete, funcția primordială este „stabilirea păcii sociale între indivizi”, politetea având proprietatea de „lubrifiant și artă a purtărilor alese”, precum și pe aceea de a se îngriji de corectitudinea limbii. Grație acestor proprietăți, „politetea este un mijloc de a dobândi o neutralitate a expresiei care nu este un mod ne semnificativ de a vorbi”, neutralitatea nu se confundă cu indiferența sau ipocrizia. Politetea este o chestiune de comportament (lingvistic sau de orice alt tip), „adevat în situații speciale, în încercarea de a atinge și de a menține relații sociale de succes cu alții” (Lakoff, 1972: 910). O eventuală retorică a conversației are în vedere în primul rând modul în care cineva își construiește imaginea publică și în care își manifestă respectul față de celălalt.

Cele mai multe dintre modalitățile discursive la care face apel oratorul politic pentru a convinge aduc prejudecii feței pozitive sau negative a auditorului. Acestea pot fi atenuate prin apelul fie la strategii specifice *politeteii pozitive* (ex: exagerarea simpatiei față de receptor, folosirea unor mărci de identitate prin care politicianul își subliniază apartenența la grupul căruia i se adresează etc.), fie la strategii specifice *politeteii negative* (ex: atitudinea deferentă prin diminuarea propriei personalități, libertatea de decizie oferită alegătorilor etc.).

Putem, de asemenea, vorbi de *politete vs. impolitete*. Plecând de la principiul pragmatic al politeteii (Brown și Levinson, 1978, 1987), Jonathan Culpeper (1996, 1998) realizează o anatomie a impoliteteii, privită ca un act de vorbire agresivă. Strategiile lui Culpeper au drept scop atacul la adresa echilibrului conversațional. Watts nu doar confirmă importanța impoliteteii, dar și susține faptul că ea “ar trebui să fie punctul central în conceperea unei teorii a politeteii” (Watts, 2003: 50-52).

3.1. Dimensiunile politeteii discursive

În funcție de distanța dintre interlocutori identificăm două tipuri de politete discursivă:

a) ***politetea negativă*** (care menține distanțele dintre indivizi, orientându-se spre satisfacerea eului negativ al participanților la schimburile verbale). Este modalitatea prin care se interpun frontiere între interlocutori, realizabilă mai ales în zona socială.

b) ***politetea pozitivă*** (cea care reflectă apropierea dintre vorbitori, emițătorul manifestându-și dorința sinceră de satisfacere a eului pozitiv asociat colocutorului). Altfel spus, emițătorul are tot interesul de a coopera, încercând să-l atragă pe receptor în această interacțiune. Ține mai mult de zona personală.

O situație de criză de comunicare poate fi aplanată uneori făcând apel la strategii de politete negativă (atitudinea deferentă prin diminuarea propriei personalități, libertatea de

decizie oferită auditorului, exprimarea indirectă convențională a forței ilocuționare etc.), alteleori la strategiile de politețe pozitivă (folosirea unor mărci de identitate care atestă apartenența locutorului la grupul cărui i se adresează, exagerarea simpatiei față de receptor etc.).

3.2. *Mărcile verbale ale politeții discursiv-politice*

Vom urmări, în cele de urmează, câteva exemple concrete de manifestare verbală a politeții discursive în textele monitorizate în presa online ale trei actori politici români actuali (Crin Antonescu, Victor Ponta și Traian Băsescu), fiecare bucurându-se de o receptare considerabilă în societatea românească. Menționăm faptul că am preluat din formatul de stocare a datelor, XML¹ (*eXtensible Markup Language*), adnotarea verbelor cu tag-uri² (<v>...</v>).

Crin Antonescu, stirileprotv.ro, 24 feb. 2014

„Avem de-a face, din păcate, cu un partener - și mă refer la Victor Ponta și la partidul pe care domnia sa îl conduce - care nu înțelege și nu practică așa cum se cuvine separația puterilor în stat între Executiv și Legislativ. Un prim ministru și un partid care cred că deciziile se iau la partid, se comunică de la Palatul Victoria și se execută la Palatul Parlamentului. Nu, asta nu, niciodată!”

<v>nu înțelege</v> așa cum se cuvine - politețe negativă
 <v>nu practică</v> așa cum se cuvine - politețe negativă
 <v>cred</v> că... - urmează o înșiruire de ironii
 deciziile <v>se iau</v> la partid - (ironie) politețe negativă
 <v>se comunică</v> de la Palatul Victoria - (ironie) politețe negativă
 <v>se execută</v> la Palatul Parlamenului - (ironie) politețe negativă

Liderul liberal preferă, în general, formulări ironice în scopul de a-l determina pe receptor să fie mai atent la chestiuni de nuanță, de subtext, în general la ceea ce nu este spus în mod direct. Brown și Levinson (1987) văd ironia drept o strategie a politeții, emițătorul recurgând la un artificiu conversațional prin care exprimă un sens diferit de sensul literal al enunțurilor rostite, cu scopul de a atenua duritatea unui enunț nepolitic.

Victor Ponta, antena3.ro, 26 Feb 2014

“Din discuția pe care am avut-o cu domnul Tăriceanu și cu alți lideri liberali, eu pot să vă spun doar atât: le-am reconfirmat încă o dată, dacă mai era necesar, totala deschidere a mea ca prim-ministru, în primul rând, și ca lider, sigur, al PSD pentru refacerea USL, a guvernării în formula în care am candidat și am pornit la drum, ceea ce implică din partea mea, evident, păstrarea tuturor obligațiilor pe care PSD și restul partidelor ni le-am asumat până acum, adică același tratament între noi ca partide, candidatul comun la prezidențiale. Astea sunt niște lucruri pe care le-am spus și pe care le consider și astăzi și în perioada următoare valabile”.

<V>pot</V> să vă spun - politețe pozitivă
 <V>am reconfirmat</V>(…)totala deschidere a mea ca prim-ministru,
 în primul rând, și ca lider, sigur, al PSD - politețe pozitivă, urmată de o înșiruire

¹ XML este un set de reguli pentru a crea formate text în vederea structurării datelor. Am ales acest format, deoarece unui calculator îi este ușor să genereze și să citească datele, cât și să se asigure că structura datelor este corectă.

² În acest caz, tag-urile sunt verbele-cheie care descriu caracteristici ale politeții.

care are rolul de a hiperboliza implicarea premierului în parteneriatul cu PNL și, implicit, în bunul mers al guvernării.

<V>am candidat</V> și
 <V>am pornit</V> la drum
 le-<V>am asumat</V> până acum
 le<V>am spus</V> și pe care
 le<V>consider</V> și astăzi...
 le-<V>am spus</V> lucruri

Observăm accentuarea pe pronumele personal, la persoana I, singular (*eu*) ce denotă siguranța de sine a oratorului. Mai mult, alternanța între persoana I singular și persoana a III-a plural (*le*) relevă și asumarea politică a locutorului, care reprezintă opoziția dintre deslușirea situației conflictuale și raționamentul pe care au mizat ceilalți.

De multe ori în discursul premierului regăsim forma clitică *vă* (ex. *vă spun...*) este ambiguă (între valoarea „voi“ și „dumneavoastră“), reducând la minimum adresarea directă, la persoana a II-a. Adesea recurge la formulările indirecte, la persoana a III-a (ex: grupuri nominale: *alți lideri ai PNL*), tipice pentru construcțiile impersonale și decontextualizarea discursului actorului politic.

Traian Băsescu, libertatea.ro, 26 feb. 2014

„Dacă este ceva ce mă deranjează este că sunt atât de mărunți cei doi lideri Crin Antonescu și Victor Ponta încât au simțit nevoia să facă un joc despre cine comunică cu președintele și au spus că de aceea s-a ajuns la ruperea USL. (...) A fost o șansă pentru România că oameni de proastă calitate ca Victor Ponta și Crin Antonescu nu au fost atunci la guvernare. Atunci s-ar fi îngropat România. Oameni lipsiți de reponsabilitate care, prin disputa lor au pus-o în dificultate într-o perioadă de criză în regiune. Ce s-ar fi întâmplat dacă acești oameni erau în timpul crizei economice, dacă acum în timpuri mult mai bune ei nu au fost capabili”.

<V>sunt (atât de) mărunți</V> cei doi lideri Crin Antonescu și Victor Ponta - **politețe negativă**

<V>să facă</V> un joc despre cine comunică cu președintele - (ironie) **politețe negativă**

s-<V>a ajuns</V> la ruperea USL - (ironie) **politețe negativă**

<V>a fost</V> o șansă pentru România că oameni de proastă calitate ca Victor Ponta și Crin Antonescu - **politețe negativă**

s-<V>ar fi</V> îngropat o șansă pentru România că oameni de proastă calitate ca Victor Ponta și Crin Antonescu - **politețe negativă**

<v>au pus</v>-o în dificultate - **politețe negativă**

<v>nu au fost</v> capabili - **politețe negativă**

De multe ori în discursul președintelui regăsim nominalizarea subiecților la care face referire (ex. *cei doi lideri Crin Antonescu și Victor Ponta...*) tocmai pentru a evita ambiguitatea, crescând receptarea. Adesea recurge la formulările directe, la persoana a III-a (ex: *oameni de proastă calitate ca Victor Ponta și Crin Antonescu*), tipice pentru atacul direct și contextualizarea tabloului descris. De asemenea, președintele alege folosirea verbului la trecut. Trecutul fiind perceput ca o relație continuă, activă cu prezentul. E o căutare în memoria colectivă cu efect violent de influențare a receptorului. În fond,

indiferent de sistemul mărcilor de politețe, adresarea este foarte potrivită pentru studii pragmatice. Comportamentul discursiv, în acest caz, se individualizează cu claritate.

4. Metodologia de lucru

După identificarea crizei de comunicare, și anume, criza USL, studenții au avut de monitorizat câte cinci discursuri din presa națională online timp de trei zile (24-26 feb. 2014), o zi înainte de declarația liderului liberal că formațiunea sa iese de la guvernare, ziua declarației oficiale și o zi după. Aceștia au stocat textele și au adnotat mărcile verbale ale politeții, date care au fost ulterior reprezentate grafic și interpretate.

Amintim un fragment-model din discursul liderului liberal:

“Domnul Ponta intră într-o capcană dacă vine la discursul «PNL e foarte bun, domnii Chițoiu și Stroe erau minunați, Antonescu e rău. Altfel, sunt cel mai bun prieten al PNL, guvernăm minunat împreună»”.

<V>intră</V> într-o capcană - politețe negativă

<V>e foarte bun</V> - (ironie) politețe negativă

<V>erau minunați</V> - (ironie) politețe negativă

<V>e rău</V> - (ironie) politețe negativă

<V>sunt cel mai bun prieten al PNL</V> - (ironie) politețe negativă

<V>guvernăm minunat împreună</V> - (ironie) politețe negativă

Este un exemplu tipic pentru un orator politic, care face uz de strategiile politeții negative pentru a convinge auditoriul de autenticitatea și relevanța spuselor sale.

4.1. Elemente de context

Încă de la începutul anului 2014 se anunța o redefinire a USL. Refuzul premierului de a accepta formula de guvern propusă de PNL, cu Klaus Iohannis vicepremier și ministru de Interne, dar și negocierile dintre PSD și UDMR pentru un nou Guvern l-au determinat pe liderul liberal să ia decizia de a ieși din USL. Liberalii au votat o rezoluție în acest sens, cu doar șase voturi împotriva. Unul dintre acestea a fost a ex-președintelui PNL, Călin Popescu Tăriceanu, acum președinte al Senatului.

4.2. Statistica și interpretarea datelor

Prezentăm mai jos situația numerică a mărcilor verbale ale politeții, pentru perioada amintită (pozitive și negative) pentru fiecare actor politic monitorizat. Menționăm că textele au avut o dimensiune încadrată între (3706 cuvinte) la Crin Antonescu, (1263 cuvinte) la Victor Ponta și (13.010 cuvinte) la Traian Băsescu.

Actor politic	Nr. mărcilor verbale ale politeții	
	pozitivă	negativă
Crin Antonescu	248	260
Victor Ponta	549	219
Traian Băsescu	83	189

Tabel 1. Evidența mărcilor verbale ale politeții

în perioada 24-26 feb. 2014

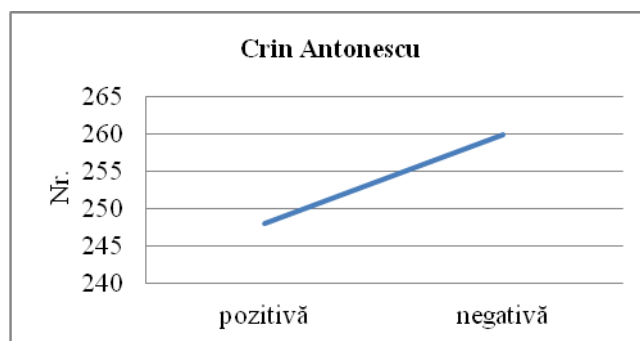

Fig. 1 Comportamentul discursiv din perspectiva mărcilor verbale ale politeții
- Crin Antinonescu (24-26 feb.2014)

Conform figurii 1, remarcăm o pondere de politețe negativă mai mare în discursurile liderului PNL, ceea ce este firesc, dat fiind că acesta a fost protagonistul principal al ieșirii liberalilor din formula USL și, implicit, de la guvernare. Mai mult, o situație tensionată (în fond, un conflict doctrinar), precum a fost previzibila criză USL, denotă cele afirmate anterior, un lider politic, fost prezidențiabil al USL, a marșat pe strategiile de politețe negativă pentru a convinge auditoriul de funcționalitatea precară a formulei guvernamentale în care se afla. Este și o strategie de denigrare, totodată, a copreședintelui USL.

La polul opus, regăsim comportamentul discursiv al lui Victor Ponta (fig. 2), care alege mărcile verbale de politețe pozitivă. Apelul la strategiile politeții pozitive reduce distanța socială dintre emițător și receptor. Este un drum la fel de riscant, deoarece acest tip de politețe realizează, de cele mai multe ori, hiperbolizarea comportamentului politic (ex: exprimarea explicită a unui principiu, care să ateste interesul și stabilitatea atitudinală ale locutorului față de interlocutor). Ușor ritualic, acest tip de politețe permite, cel puțin la nivel de receptare publică, reducerea tensiunilor și instaurarea unui climat de normalitate.

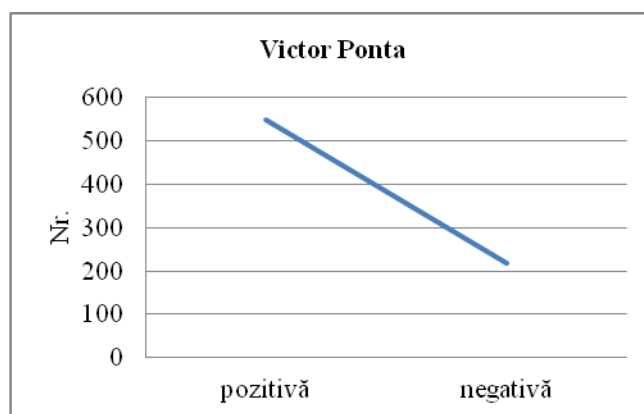

Fig. 2 Comportamentul discursiv din perspectiva mărcilor verbale ale politeții
- Victor Ponta (24-26 feb.2014)

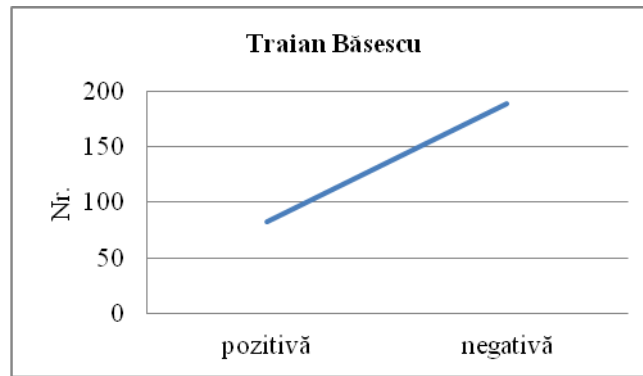

Fig. 3 Comportamentul discursiv din perspectiva mărcilor verbale ale politetii
- Traian Băsescu (24-26 feb.2014)

Traian Băsescu, conform fig. 3, se individualizează prin utilizarea unui limbaj colocvial, clar, non ambiguu, preponderent axat pe mărcile verbale de politețe negativă. În acest caz, așa cum am observat, folosirea verbului la trecut, alunecări descriptive cu referire la liderii celor două partide, care s-au aflat împreună la guvernare etc. În acest caz, strategiile de politețe negativă, iau în considerare limbajul cu ușurința în comunicare.

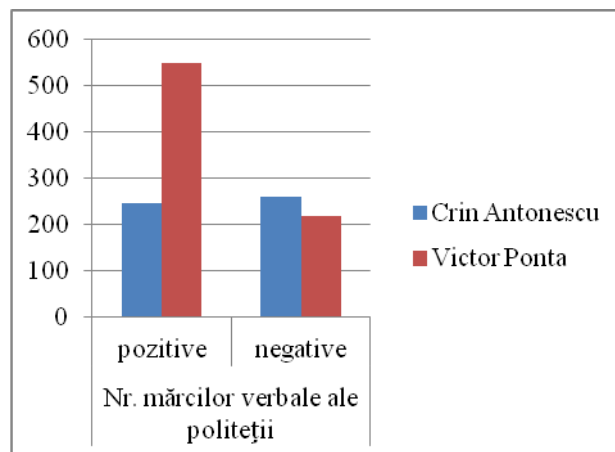

Fig. 4 Comportamentul discursiv din perspectiva mărcilor verbale ale politetii
– Crin Antonescu vs. Victor Ponta (24-26 feb.2014)

Analizând comparativ discursurile liderilor PNL și PSD, așa cum de altfel am precizat și în analizele individuale, regăsim la cei doi strategii de politețe diferite, ceea ce afirmă fără echivoc două teritorii, două ideologii, două tipologii de lideri politici.

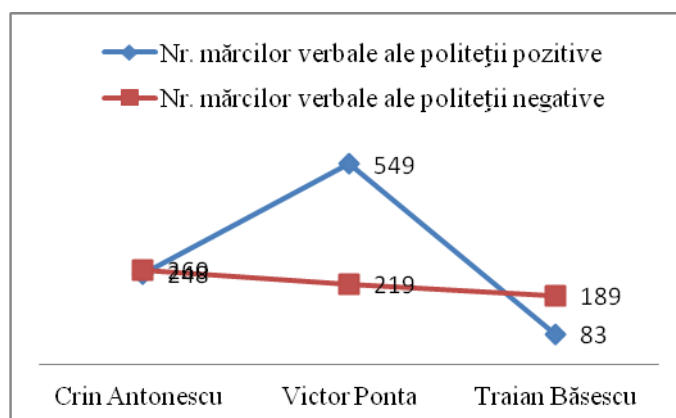

Fig. 5 Comportamentul discursiv din perspectiva mărcilor verbale ale politeții
- Crin Antonescu vs. Victor Ponta vs. Traian Băsescu (24-26 feb.2014)

În figura 5 se poate observa și mai bine diferențele în comportamentele discursive ale celor trei actori politici analizați. Procentual vorbind, președintele se remarcă prin strategiile de politețe negativă, devenind un fel de arbitru în situația conflictuală descrisă (folosirea de elemente injurioase menite să dezamorseze posibilele reacții negative ale receptorului).

5. Concluzii și direcții viitoare de cercetare

Analizând din punct de vedere pragmatic discursurile politice, am constatat că principiilor pragmatice li se acordă importanță diferită de către participanții la comunicare, maxima manierei fiind cea mai flagrant încălcată. Emițătorul politic, mai ales, dorește să-l implice pe receptor în tălmăcirea mesajului, dar, apelând mai mult la strategiile politeții negative. În situațiile în care distanța socială dintre participanții la comunicare este ne semnificativă, emițătorul poate să adopte și strategiile politeții pozitive.

Este de reținut faptul că analiza rolului politeții discursive în spațiul public trebuie să ia în considerare atât natura ei, care este în esență interacțională, cât și condiționarea ei culturală, ceea ce subliniază vulnerabilitatea principiilor pragmatice (principiul cooperării și principiul politeții).

În acest moment, adnotarea manuală oferă cadrul identificării celor mai probabile patternuri de recunoaștere automată a mărcilor verbale ale politeții, etapa următoare de cercetare.

Mulțumiri: La realizarea adnotărilor au contribuit studenții din anul III (anul universitar 2013-2014) de la departamentul de Jurnalism al Facultății de Litere, din cadrul Universității “Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Referințe bibliografice

Bargiela-Chiappini F. și Haugh, M. (eds.): *Face, Communication and Social Interaction*, Equinox, London, 2009.

- Brown, P., Levinson, S.: *Politeness. Some Universals in Language Usage*, Cambridge University Press, 1978/1987.
- Carpov, M.: *Politețea și convenția de interpretare*. In *Convorbiri literare*. An. 141, Nr. 8, aug. 2007.
- Charaudeau, P & Maingueneau, D. (eds.): *Dictionnaire d'analyse du discours*, Seuil, Paris, 2002.
- Colhon, M., Simionescu, R.: *Deriving a Statistical Syntactic Parsing from a Treebank*, Proceedings of International Conference on Web Intelligence, Mining and Semantics WIMS' 12, June 13-15, 2012, Craiova, Romania.
- Culpeper, J.: *Towards an anatomy of impoliteness*. *Journal of Pragmatics* 25: 349–367, 1996.
- Culpeper, J.: *(Im)politeness in drama*. In J. Culpeper, M. Short and P. Verdonk (eds.), *Studying Drama: From Text to Context*, 83–95, London: Routledge, 1998.
- Fraser, B.: *The concept of politeness*. Paper presented at the Fourth Annual Conference on New Ways of Analyzing Variation in English (NWAVE), Georgetown University, 1975.
- Goffman, E.: *Interaction Ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York, NY: Doubleday Anchor, 1967.
- Grice, H.P.: *Logic and Conversation*, 1975, reprinted from *Syntax and semantics 3: Speech arts*, Cole et al., pp. 41-58.
- Grundy, Peter, *Doing Pragmatics*, Londra, Arnold, 2000, p. 164.
- Hill, B., Shachiko I., Shoko I., Akiko K., and Tsunao O.: *Universals of linguistic politeness: Quantitative evidence from Japanese and American English*. *Journal of Pragmatics* 10: 347-371, 1986.
- Ionescu-Ruxăndoiu, L.: *Limbaj și comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, All Educational, București, 2003.
- Jamet, D. și Jobert, M. (eds.): *Lexis E-Journal in English Lexicology*, August 2010, Lyon, France.
- Kasper, G.: *Linguistic politeness: Current research issues*. In *Journal of Pragmatics*, 14, 1990, pp. 193-218,
- Kerbrat-Orecchioni, C.: *Les interactions verbales*, tome II, Paris, A. Colin, 1992.
- Lakoff, R.: *Language in Context*. In *Language*, vol. 48, No. 4, Linguistic Society of America, 1972.
- Lakoff, R.: *What you can do with words: Politeness, pragmatics and performatives*, în *Proceedings of the Texas Conference on Performatives, Presuppositions and Implicatures*, ed. R. Rogers, R. Wall & J. Murphy, pp. 79-106. Arlington, Va.: Center for Applied Linguistics, 1977.
- Leech, G.: *Principles of pragmatics*, London, Longman, 1983.
- Locher A.M.: *Power and Politeness in Action. Disagreements*. In *Oral Communication*, Monica Heller și Richard Watts (editori), Mouton de Gruyter, Berlin; New York, 2004.
- Spencer-Oatey, H.: *Managing Rapport in Talk: Using Rapport Sensitive Incidents to Explore the Motivational Concerns Underlying the Management of Relations*. In *Journal of Pragmatics* 14, 2002, pp. 529-545.
- Vlăduțescu, Ș.: *Principle of the Irrepressible Emergence of the Message*. In *Jokull*, 63(8), 186-197, 2013.

Watts, R.J.: *Politeness*, Cambridge University Press, 2003.

Wauthion, M. et A.C. Simon (éd.): *Politesse & Idéologie. Rencontres de pragmatique et de rhétorique conversationnelles*, Actes du colloque "Politesse et Idéologie", Louvain-la-Neuve (5-6 novembre 1998), Bibliothèque des Cahiers de l'Institut de Linguistique de Louvain 107, Louvain-la-Neuve: Peeters, 2000.

Zafiu, R.: *Limba și politică*, Editura Universității din București, 2007.